

บทที่ 6

คอนเสิร์ต : คอนเสิร์ต

“ขอเสียงหน่อย.....” “ขอมือหน่อย.....”

มักเป็นประโยคที่จะได้ยินเสมอใน “การแสดงคอนเสิร์ต” จึงทำให้ผู้ศึกษาเกิดความสงสัยว่า “เมื่อนักร้องขอเสียง - ทำไมคนดูต้องให้เสียง” และ “เมื่อนักร้องขอมือ - ทำไมคนดูต้องให้มือ”

มีทฤษฎีหรือแนวคิดบางอย่างที่ได้รับการวิเคราะห์เพื่อตอบคำถามเหล่านี้

คอนเสิร์ตคืออะไร

เริ่มต้น จากการวิเคราะห์ความหมายของ คอนเสิร์ต โดยแบ่งเป็น 3 แง่มุม ได้แก่

- แง่ผู้ชม
- แง่อุตสาหกรรม
- แง่ทฤษฎีวารสารศาสตร์

แง่ผู้ชม

การแสดงคอนเสิร์ต คือ ความบันเทิงอย่างหนึ่งที่เกิดจากการแสดงดนตรีสด ที่ทำให้ผู้ที่อยู่ในบรรยากาศรู้สึกสนุก มีความสุข และถูกตัดขาดจากโลกภายนอกตลอดระยะเวลาการแสดง เพราะพื้นที่ของการแสดงคอนเสิร์ตเปรียบเสมือนเป็นอีกพื้นที่หนึ่ง เป็นโลกแห่งจินตนาการ ซึ่งประกอบด้วย แสง สี เสียง ที่ไม่สามารถหาได้ทั่วไปในโลกแห่งชีวิตประจำวัน

แง่อุตสาหกรรม

การแสดงคอนเสิร์ต คือ กลยุทธ์การส่งเสริมการขายประเภทหนึ่ง เพราะนักร้อง ศิลปิน คือ สินค้า หรือ PRODUCT ชนิดหนึ่งที่มีชีวิต หลักการคล้ายกับการขายทั่วไปที่ว่า “เราจะทำอย่างไรให้สินค้าที่มีชีวิตของเราเป็นที่ต้องการของตลาด”นั่นเอง หากแต่มีความต่างกันที่

¹ คำบรรยายประกอบการเรียนการสอน วิชา วส 335 การศึกษาวิทยุและโทรทัศน์เชิงวัฒนธรรม โดย ดร.สมสุข หินวิมาน อาจารย์ประจำคณะวารสารศาสตร์และสื่อสารมวลชน มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์

“ศิลปิน คือ สินค้าที่มีชีวิต ผู้ชม หรือผู้ซื้อ เป็นเพียงผู้บริโภคที่ไม่สามารถครอบครองสินค้าที่มีชีวิตนี้ได้อย่างถาวร และเป็นของตนแต่เพียงผู้เดียว” ดังนั้น จึงเกิดอุตสาหกรรมอีกประเภทหนึ่งตามมา คือ “การทัวร์คอนเสิร์ต” (TOUR CONCERT) หรือการจัดแสดงดนตรีตามที่ต่างๆ เพื่อสร้างความคุ้นเคยระหว่างตัวสินค้า (ศิลปิน / นักร้อง) และผู้บริโภค (ผู้ดู / ผู้ชม) ให้ผู้ชมรู้สึกถึงความใกล้ชิด และความเป็นเจ้าของนั่นเอง

แง่ทฤษฎีวารสารศาสตร์

คอนเสิร์ต คือ ปฏิสัมพันธ์ ระหว่าง ผู้แสดง กับ ผู้ชม ที่ทั้งสองจำเป็นต้องอยู่ในเงื่อนไขเดียวกัน คือ สถานที่ เวลา กาลและเทศะเดียวกัน

กล่าวคือ ในขณะที่มีการแสดงคอนเสิร์ต เช่น การแสดงคอนเสิร์ตของเบิร์ด ธงไชย แมคอินไตย์ อัลบั้ม Smile Club ที่ Impact Arena เมืองทองธานี ทั้งผู้ชม และนักร้อง ต้องรับสารและส่งสารในสถานที่เดียวกันใน Impact Arena ในเวลาเดียวกัน คือ 19.30 – 21.30 น. และสุดท้ายคือรับสารเหมือนกันคือ เพลงที่นักร้องถ่ายทอดออกมาสู่ผู้ชม

ที่มาและความเป็นอยู่ของคอนเสิร์ต

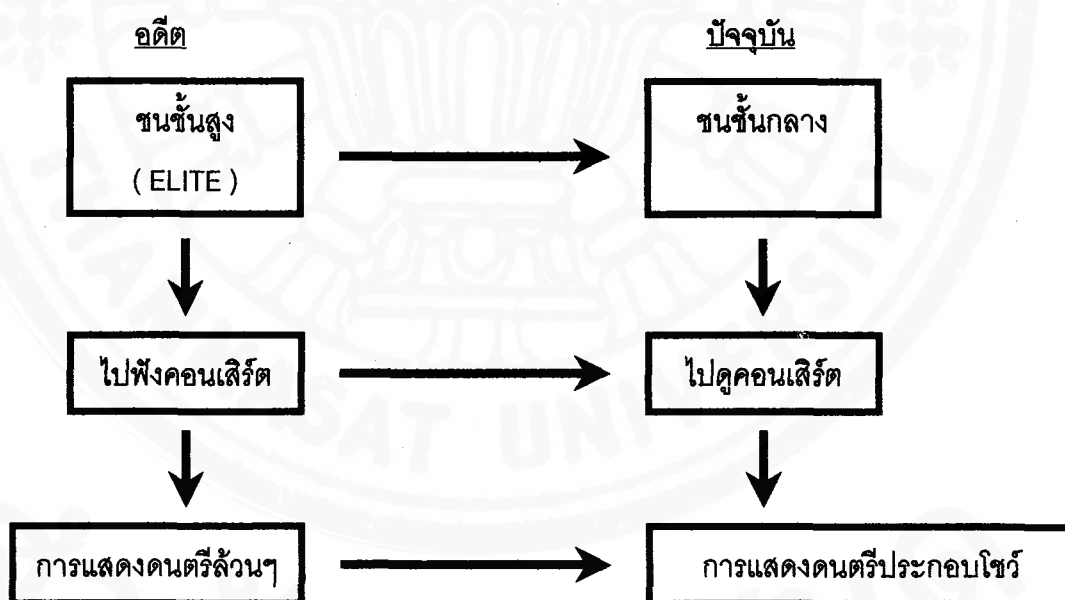
จากที่ได้กล่าวไว้ในบทที่ 4 ถึงประวัติความเป็นมาของคอนเสิร์ตนั้น สำหรับประเทศตะวันตกเริ่มมีการเปลี่ยนแปลงกลางศตวรรษที่ 17 สองทางด้วยกันคือ ทางแรก เกิดขึ้นในประเทศอังกฤษ เปลี่ยนจากการแสดง OPERA มาเป็นการแสดงดนตรีที่มีนักดนตรี พร้อมทั้งมีการเก็บเงินผู้เข้าชม ทางที่สองเกิดขึ้นในประเทศฝรั่งเศส เริ่มมีการเปิดการแสดงในที่สาธารณะ เพื่อเหตุผลทางศาสนา และฉลองเทศกาล

สำหรับประเทศไทย เริ่มมีการแสดงดนตรี หรือที่เรียกกันในสมัยนั้นว่า “คอนเสิร์ต” ในสมัยรัชกาลที่ 5 เนื่องจากพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ 5 ได้เสด็จไปยังต่างประเทศ และนำรูปแบบการดำเนินชีวิตแบบต่างๆของชาติตะวันตกเข้ามา ซึ่งการแสดงคอนเสิร์ตก็จัดเป็นหนึ่งในวิถีชีวิตขณะนั้น ซึ่งได้รับการดัดแปลงจากการใช้เครื่องดนตรีสากลมาเป็นการบรรเลงโดยใช้เครื่องดนตรีไทย เพื่อเป็นการต้อนรับแขกบ้านแขกเมือง จึงเป็นเหตุว่าในช่วงแรก การแสดงคอนเสิร์ตจึงเป็นเรื่องของเจ้านายหรือชนชั้นสูงในวังเท่านั้น

สิ่งที่น่าสนใจอีกประการหนึ่งเกี่ยวกับคอนเสิร์ตในประเทศไทยในสมัยรัชกาลที่ 5 นอกจากใช้คำว่า “คอนเสิร์ต” แทน “คอนเสิร์ต” เช่นในปัจจุบันแล้ว ยังใช้คำว่า “ไปฟังคอนเสิร์ต”

แทนคำว่า "ไปดูคอนเสิร์ต" เช่นในปัจจุบันอีกด้วย ซึ่งสื่อให้เห็นถึงความเปลี่ยนแปลงต่างๆ จากอดีตถึงปัจจุบันได้เป็นอย่างดี

กล่าวคือ ในสมัยก่อน วัฒนธรรมที่ได้รับมาจะถูกดัดแปลงและปรับให้เข้ากับท้องถิ่น นั้นๆ เช่น มีการบัญญัติศัพท์ ว่า คอนเสิร์ต แทนที่จะใช้คำว่า คอนเสิร์ต ที่มาจากการเขียนทับศัพท์เช่นในปัจจุบัน และคำว่า ฟังคอนเสิร์ต และดูคอนเสิร์ต ก็ย่อมสื่อให้เห็นว่า ในสมัยก่อน การแสดงคอนเสิร์ต มีการแสดงดนตรีเป็นหลัก ผู้ชมที่มาชมล้วนมีเจตนาที่จะมาฟังเฉพาะการแสดงดนตรีเท่านั้น ในขณะที่ปัจจุบัน การแสดงคอนเสิร์ต มีมากกว่า "การร้องเพลง" เพราะเริ่มมีการเต้น โดยการใช้แดนเซอร์ (Dancer) เริ่มมีการโชว์ความสามารถอื่นๆของนักร้อง เช่น การเล่นมายากล การตีกอล์ฟ การเล่นละคร (แบบเบิร์ดเบิร์ดโชว์) หรือการนำเทคนิคอื่นๆมาผสม เพื่อให้เกิดความแปลกใหม่ในการแสดงมากขึ้น เช่นการใช้ ระเบิด (Bomb) แสดง สี เสียงต่างๆ จึงทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงของผู้ชม จากการฟังคอนเสิร์ต หรือฟังเพลง มาเป็นการดูคอนเสิร์ต หรือ ชมการแสดงประกอบดนตรี เช่นในปัจจุบัน

สาเหตุที่ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงการดูคอนเสิร์ตจากกลุ่มชนชั้นสูง มาเป็นเรื่องของชนชั้นกลาง สามารถวิเคราะห์ได้ดังนี้ คือ

1. มีการเปลี่ยนแปลงจากระบบเจ้าขุนมูลนาย ที่เป็นการสร้างความบันเทิงเพื่อต้อนรับแขกบ้านแขกเมือง มาเป็นเรื่องของระบบอุตสาหกรรม ที่สร้างความบันเทิงเพื่อชนชั้นกลาง

2. สังคมเกิดการเคลื่อนไหว จากระบบศักดินา มาเป็น สังคมบริโภค (Consumer Society) ที่ทุกอย่างใช้ “เงิน” เป็นตัวกลาง
3. สังคมในปัจจุบันเป็นสังคมทุนนิยมที่มีแต่การทำงาน (WORK) ชีวิตสมัยใหม่จึงมีระบบรับรองให้คนมีเวลาพักผ่อน (LEISURE) เช่น การช้อปปิ้ง (Shopping) การเล่นกีฬา เพื่อให้คนในสังคมได้มีที่พักผ่อนเมื่อเกิดความเหนื่อยล้า และมีแรงมาทำงานให้กับระบบต่อไป ซึ่งคอนเสิร์ตก็จัดเป็นหนึ่งในระบบการพักผ่อนที่ถูกสังคมจัดไว้ด้วย
4. คนในสังคมโดยเฉพาะวัยรุ่น ต้องการพื้นที่เพื่อแสดงความเป็นตัวตน เนื่องจากถูกกดดันจากกฎระเบียบต่างๆของสังคม เช่น ไม่ควรส่งเสียงร้องในที่สาธารณะ (เสียงกรี๊ด) ควรแต่งตัวให้เรียบร้อย ดังที่มีผู้ให้คำจำกัดความต่อคำว่าวัยรุ่น (Adolescence) ได้แก่

เบญญา จิรภัทรพิมล กล่าวว่า วัยรุ่น คือ วัยที่กำลังเรียนหนังสือและที่ไม่ได้เรียนหนังสือ รวมทั้งผู้ที่เรียนสำเร็จแล้วด้วย ถ้าพิจารณาในแง่อายุ คือผู้ที่มีอายุระหว่าง 11 – 24 ปี ทั้งชายและหญิง²

Hurlock กล่าวว่า วัยรุ่นเป็นหัวเลี้ยวหัวต่อ เป็นวัยแห่งการปรับตัวทางสังคม เป็นวัยแห่งปัญหา เป็นวันที่มีความเคร่งเครียดทางอารมณ์ ตัดสินใจรวดเร็วและรุนแรง สาเหตุเพียงเล็กน้อยอาจเป็นเรื่องใหญ่ได้ ทศนคติในการมองโลกและสังคมของวัยรุ่นอาจมีความขัดแย้งกับผู้ใหญ่ ผู้ใหญ่อาจจะไม่เข้าใจความรู้สึกของวัยรุ่น ซึ่งก่อให้เกิดปัญหาต่างๆตามมา³

ราศี ธรรมนิยม กล่าวว่า วัยรุ่นเป็นเวลาของการเจริญเติบโตทางกาย เป็นช่วงเวลาที่มีความสัมพันธ์กับกลุ่มเพื่อน เป็นช่วงเวลาของเด็กจะแสวงหาเอกลักษณ์ของตน เป็นช่วงเวลาแห่งสติปัญญา พัฒนาการ และประสบการณ์ทางวิทยาการต่างๆ และเป็นช่วงเวลาของพัฒนาการประเมินค่านิยมต่างๆ จะเห็นได้ว่า วัยรุ่นนี้เป็นวัยแห่งการเปลี่ยนแปลงครั้งใหญ่⁴

² เบญญา จิรภัทรพิมล, “Self – Identification & Self – Image ของเยาวชนไทย,” ใน **การอบรมระเบียบสังคมของเยาวชนในประเทศไทย**, บรรณาธิการ นิศา วิทชะพันธ์ (กรุงเทพฯ : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2516) , น. 22.

³ Elizabeth B. Hurlock , **Adolescent Development** (New York : McGraw – Hall, 1949) , p.3.

⁴ ราศี ธรรมนิยม , **จิตวิทยาพัฒนาการฉบับสมบูรณ์**, เอกสารประกอบการสอนวิทยาลัยพระนครศรีอยุธยา 2524, น. 195 . (เอกสารโรเนียวเย็บเล่ม)

ลักษณะความต้องการทั่วไปของวัยรุ่น

เนื่องจากวัยรุ่นเป็นวัยที่อยู่ในช่วงหัวเลี้ยวหัวต่อที่อยู่ระหว่างวัยเด็กและวัยผู้ใหญ่ จึงมีลักษณะทั่วไป ที่สามารถสรุปได้ดังนี้⁵

1. เป็นวัยแห่งการเปลี่ยนแปลง กล่าวคือ เปลี่ยนแปลงทั้งด้านอารมณ์ ความคิดเห็น ความสนใจ
2. เป็นวัยแห่งการเสริมสร้าง จะมีการเจริญเติบโตอย่างรวดเร็วโดยเฉพาะทางร่างกาย เช่น ด้านสมองและน้ำหนัก
3. เป็นวัยที่ต้องการความเป็นอิสระ ต้องการพึ่งตนเอง และมีแนวความคิดต่อต้านผู้ใหญ่ บางครั้งถึงกับมีการโต้เถียงกันอย่างรุนแรง
4. เป็นวัยที่ต้องการแสวงหาความรู้ อยากรู้อยากเห็น จะทดลองทำในสิ่งแปลกๆใหม่ๆ ที่ตนยังไม่เคยทำ
5. ต้องการปรัชญาชีวิต และแนวทางชีวิตของตน
6. เป็นวัยที่ต้องเผชิญปัญหามาก เพราะเป็นหัวเลี้ยวหัวต่อที่สำคัญยิ่ง เป็นวัยแห่งความยุ่งยาก ความสับสน และการปรับตัว
7. เป็นวัยที่ต้องการความเข้าใจ ความเห็นอกเห็นใจจากผู้ใหญ่ ไม่ชอบการลงโทษทั้งทางกาย และจิตใจ เช่น การยึดเอาของที่รักที่สุดไป การดูดำ เพราะเห็นว่าเป็นการทารุณจิตใจเกินไป ไม่ชอบการวิพากษ์วิจารณ์ของผู้ปกครองเกี่ยวกับเสื้อผ้า เครื่องแต่งกาย รูปร่าง และหน้าตาไปในทางที่ไม่ดี แต่จะห่วงใยในรูปร่างและสุขภาพของตนมาก ไม่ต้องการพึ่งพาผู้ใหญ่ หมู่คณะหรือกลุ่มที่มีอิทธิพล ต้องการอิสระ ความเป็นตัวของตัวเอง

นอกจากนี้ สุโท เจริญสุข ยังกล่าวถึงลักษณะของวัยรุ่นไว้ดังนี้ คือ⁶

1. วัยรุ่นเป็นวัยที่เกิดการเปลี่ยนแปลงในร่างกายมาก เป็นผลให้อารมณ์ของวัยรุ่นเปลี่ยนแปลงไปด้วย
2. วัยรุ่นต้องการบ้านที่มีความรัก ความอบอุ่น ต้องการบิดามารดาที่อบรมเขาด้วยความเข้าใจ

⁵ ประสาร ทิพย์ธารา , พัฒนาการและการปรับตัวของเด็กวัยรุ่น (กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์แพรวพิทยา , 2521) น. 1 – 2 .

⁶ สุโท เจริญสุข , จิตวิทยาวัยรุ่น (กรุงเทพฯ : เทพนิมิตรการพิมพ์ , 2520) น. 4

3. วัยรุ่นต้องการความเป็นอิสระภาพมาก ไม่ชอบที่จะให้บิดามารดามายุ่งเกี่ยวกับเรื่องส่วนตัวของเขา ไม่บังคับเข้มงวดจนเกินไป

4. วัยรุ่นรักความยุติธรรมอย่างรุนแรง ถ้ารู้สึกว่าคุณไม่ได้ได้รับความยุติธรรมจะแสดงปฏิกิริยาตอบโต้ทันที

5. วัยรุ่นต้องการที่จะมีอาชีพเป็นหลักเป็นฐาน ผู้ใหญ่จึงควรชี้แนะแนวทางให้วัยรุ่นได้ประกอบอาชีพตามถนัด

6. วัยรุ่นมีความรักและต้องการเพื่อนมาก มักเจ็บใจแทนเพื่อนและอยากมีทุกอย่างเหมือนเพื่อน

7. วัยรุ่นมีความสนใจเพื่อนต่างเพศ บิดามารดาไม่ควรกีดกัน เพราะจะทำให้วัยรุ่นหาทางหลีกเลี่ยง หนีผู้ใหญ่ไปพบกันเอง

8. วัยรุ่นชอบที่จะคบเพื่อนเป็นกลุ่ม และแสดงออกว่าตนเป็นส่วนหนึ่งของกลุ่ม เช่น การมีท่าทาง คำพูดแปลก ๆ การแต่งกายที่คล้ายคลึงกัน

9. วัยรุ่นมักคิดว่าตนเองเป็นผู้ใหญ่แล้ว จึงมักเลียนแบบผู้ใหญ่ แสดงความคิดเห็นต่างๆอย่างรุนแรง

10. วัยรุ่นไม่ชอบที่จะให้ผู้ใหญ่ปฏิบัติต่อเขาอย่างเด็กๆ

11. วัยรุ่นไม่ต้องการที่จะเปิดเผยเรื่องราวของตนให้บิดามารดาฟังโดยสิ้นเชิง และไม่ชอบให้บิดามารดามาเปิดจดหมายส่วนตัวของตน

12. วัยรุ่นไม่ชอบให้บิดามารดาทะเลาะกัน

13. วัยรุ่นไม่ชอบให้บิดามารดาเอาตนไปเปรียบเทียบกับคนอื่น

14. วัยรุ่นไม่ชอบให้ผู้ใหญ่ดูต่ำกว่ากล่าว

นางอุบลรัตน์ สุมาวงศ์ ได้กล่าวถึงความต้องการของวัยรุ่นไทย 4 ประการ คือ

1. อยากเด่น อยากดัง
2. อยากดี
3. อยากดู
4. อยากดี

สุภา มาลากุล และ ประมวล ดิกคินสัน สรุปความต้องการของวัยรุ่นไทยไว้ 4 ประการคือ⁷

1. อยากรู้
2. อยากโชว์
3. อยากโต
4. อยากช่วย

องค์ประกอบของคอนเสิร์ต

ถ้าสิ่งที่มีอยู่ในปัจจุบัน คือสิ่งที่ได้รับการส่งเสริม และต่อเติมมาจากอดีต เช่นต้นไม้ที่ด้รับการขยายพันธุ์ พื้นฐานของวัฒนธรรมที่ชาวไทยมีอยู่และได้รับการต่อเติม และประสมมาจากวัฒนธรรมอื่น ก็คือ "วัฒนธรรมหมู่บ้าน (Tribe)" ดังที่ได้กล่าวแล้วในบทต้นๆ ที่มีขึ้นเพื่อ

- ให้เกิดความเป็นปึกแผ่น เป็นอันหนึ่งอันเดียวกันระหว่างคนและชุมชน
- ให้เกิดความมั่งคั่ง และมั่นคง โดยความมั่งคั่ง เช่น สังคมไทยเป็นสังคมเกษตรกรรม จะทำการแท่นางแมวขอฝน เพื่อให้ฝนตก พืชผลเจริญงอกงาม นำรายได้และความสมบูรณ์มาสู่ชุมชน ความมั่นคง เช่น การร่วมกันร่วางระหว่างชาวบ้าน
- ให้คนในชุมชนมี 2 บทบาท สามารถเป็นได้ทั้งผู้ดูและผู้เล่น หมายถึง เมื่อมีการแสดงหรือการละเล่นก็แสดงบทบาทเป็นผู้ดูการแสดงนั้น เมื่อเกิดความพึงพอใจอยากเข้าไปร่วม หรือมีส่วนร่วมในการแสดงนั้นก็สามารเปลี่ยนแปลงบทบาทของตนไปเป็นผู้เล่นได้ด้วย

แต่ในปัจจุบัน หลายสิ่งในสังคมได้เปลี่ยนแปลงไป โดยเฉพาะการแสดง และการละเล่นกลายเป็นสังคมที่มุ่งเพื่อความบันเทิงเป็นหลัก เกิดการแบ่งแยกบทบาทกันอย่างชัดเจนระหว่าง ผู้ดู และผู้ชม ดังเช่นการแสดงคอนเสิร์ต

กล่าวคือ ในระหว่างการแสดงคอนเสิร์ต พื้นที่ในการแสดงจะถูกแบ่งไว้อย่างชัดเจน คือ ผู้ชมจะอยู่ข้างล่างเพื่อชมการแสดงของนักร้อง ในขณะที่นักร้องจะอยู่บนเวที เพื่อให้ผู้ชมมองเห็นได้อย่างชัดเจน , นักร้องจะทำการร้องและแสดงตามที่ได้ซ้อมมา ในขณะที่ แม้ผู้ชมจะ

⁷ เฟิงอั่ง สุรพล บุญทรง , จิตวิทยาพัฒนาการ.

รู้สึกมีอารมณ์ร่วมเท่าใดก็ตาม ก็ทำได้เพียงนั่งดูและร้องตามที่ที่นั่งของตนหรือที่ที่ถูกจัดไว้ให้เท่านั้น ซึ่งแตกต่างจากอดีตที่คนในชุมชนสามารถเป็นได้ทั้งผู้ส่งสารและผู้รับสาร เช่น เมื่อมีการรำวงหรือการละเล่นในหมู่บ้าน ชาวบ้านทุกคนสามารถมีส่วนร่วมในการแสดงได้ทุกเมื่อที่ต้องการ แต่ในปัจจุบัน ผู้ชมเป็นเพียงผู้รับสาร ไม่สามารถขึ้นไปร่วมร้องเพลงกับนักร้องบนเวทีได้ แม้จะมีความต้องการและอยากร่วมสนุกเท่าใดก็ตาม

ซึ่งหากนำทฤษฎีสื่อสารระหว่างผู้รับสารและส่งสารมาร่วมวิเคราะห์แนวคิดในการแสดงคอนเสิร์ตเปรียบเทียบกับการเล่นในอดีต สามารถวิเคราะห์ได้ดังนี้ คือ

- S – SENDER
- M – MESSAGE
- C – CHANNEL
- R – RECEIVER

S – SENDER

อดีต : ทุกคนในชุมชน สามารถเลือกสวมบทบาทใดก็ได้ตามความต้องการ คือ เลือกเป็นได้ทั้งผู้ชมพิธี และผู้ร่วมพิธี

ปัจจุบัน : มีการแบ่งหน้าที่และบทบาท คือ นักร้อง ร้องเพลงอย่างเดียว, แดนเซอร์ เดินอย่างเดียว, โปรดิวเซอร์ ควบคุมการแสดง, ช่างไฟ มีหน้าที่เกี่ยวกับไฟ ไม่มี การก้าวก่ายหน้าที่กัน เช่น นักร้อง ไม่มีหน้าที่จัดไฟ, โปรดิวเซอร์ ไม่มาร้องเพลง หรือ แดนเซอร์ ไม่มาควบคุมการแสดง เป็นต้น ทั้งนี้ เพราะในปัจจุบัน การละเล่นหรือการแสดงคอนเสิร์ตมิได้เป็นเพียงวัฒนธรรมชาวบ้านเช่นในอดีต แต่เป็น อุตสาหกรรมเพลง (RECORD INDUSTRIES) ที่มีหลักการแบ่งงานกันทำ (Division Of Labour) อย่างชัดเจน

M – MESSAGE

อดีต : การแสดงหรือการละเล่นที่มี เป็นไปเพื่อความเชื่อทางศาสนาและพิธีกรรมต่างๆ มิใช่เพื่อความบันเทิงแต่เพียงอย่างเดียว เช่น การแห่นางแมวขอฝน การรำยรำวงสรวงเทพเจ้า

ปัจจุบัน : เปลี่ยนจากการส่งสารเพื่อบุขาส่งศักดิ์สิทธิ์ มาเป็นการส่งสารเพื่อบุขารุทกิจ ตามหลักของสังคมนตรีนิยมที่มีเงินเป็นตัวกลาง โดยส่วนประกอบของรุทกิจ ได้แก่ ค่ายเทป นักร้อง และยอดจำหน่าย

C - CHANNEL

อดีต : เป็นพิธีกรรมเป็นแบบ Interactive ที่ทุกคนในชุมชนสามารถสวมบทบาทได้ก็ได้ตามที่ตนต้องการ คือ เป็นได้ทั้งผู้ร่วมพิธี และผู้ชม เช่น ในพิธีการแห่ขบวน เมื่อเกิดความชอบและสนใจก็สามารถเข้าไปร่วมในขบวนแห่ได้ในฐานะ "ผู้ร่วมพิธี" และสามารถออกมาเป็น "ผู้ชม" ได้ตลอดเวลาที่ต้องการ ไม่มีการกำหนดบทบาทตายตัว

ปัจจุบัน : เป็นพิธีกรรมแบบ One way ที่ผู้ชมทำหน้าที่เป็นเพียงผู้ดู - ผู้ชมการแสดงเท่านั้น ศิลปิน นักร้อง ทีมงาน คือผู้ที่ทำให้เกิดพิธี หรือการแสดงทั้งหมด แต่พิธีบางพิธีอาจจะถูกลดทอนลงเพื่อความสะดวกและความเหมาะสม เช่น พิธีการบวงสรวงเทพเจ้าก่อนการแสดง จากการที่สมัยก่อน คนทั้งชุมชนต้องร่วมกันสวดอ้อนวอนต่อเทพดาฟ้าดิน ปัจจุบัน เนื่องจากมีทีมงานจำนวนมาก ไม่สะดวกที่จะกระทำพิธีพร้อมกันทั้งหมด จึงถูกลดเหลือเพียงการใช้ตัวแทนทีมงานคนใดคนหนึ่ง (เช่น ฝ่ายดำเนินการ) หรือทีมงานส่วนใดส่วนหนึ่งถวายความเคารพสิ่งศักดิ์สิทธิ์ หรือ ไหว้เจ้าที่แทน โดยที่การลดขั้นตอนของพิธีเป็นไปเพื่อความสะดวกเท่านั้น มิได้เกี่ยวข้องกับการลดลงของความเชื่อ ความศรัทธาใดๆทั้งสิ้น

R - RECEIVER

อดีต : ผู้ชม ทำหน้าที่เป็นทั้งผู้เข้าร่วมพิธี คือ ผู้อัญเชิญเทพเจ้า หรือผู้ประกอบพิธี และเป็นได้ทั้งผู้เข้าชมธรรมดา ซึ่งกิริยาระหว่างการประกอบพิธีต้องเป็นไปอย่างเรียบร้อย และสำรวมที่สุด

ปัจจุบัน : ผู้ชมคอนเสิร์ตเป็นเพียงผู้เข้าชมการแสดงที่ดำเนินไป ไม่จำเป็นต้องสำรวมกิริยา วาจา และมารยาทขณะชมการแสดงของศิลปิน นักร้อง เช่น การเดิน

การกรีดร้อง การชูมือ การเคลื่อนไหวร่างกายในท่าทางต่างๆ รวมไปถึง “การยกพวกตีกัน” ในคอนเสิร์ตบางประเภทอีกด้วย

อนึ่ง ตามที่ได้กล่าวไว้ว่า “ไม่จำเป็นต้องมีส่วนร่วมกิริยา วาจา และมารยาทขณะชมการแสดงของศิลปิน นักร้อง เช่น การเดิน การกรีดร้อง การชูมือ การเคลื่อนไหวร่างกายในท่าทางต่างๆ รวมไปถึง “การยกพวกตีกัน” ในคอนเสิร์ตบางประเภทอีกด้วย” นั้น มีแนวคิดบางอย่างที่เกี่ยวข้องและสามารถอธิบายถึงที่มาของพฤติกรรมเหล่านี้ได้

1.แนวคิดของ Bakhtin

Bakhtin กล่าวถึงแนวคิด Carnavalesque จากเทศกาล Carnival ว่า ชีวิตของมนุษย์เป็นสิ่งที่ราบเรียบเกินไป จึงจำเป็นที่มนุษย์ต้องหาพื้นที่เพื่อแสดง และระเบิดความบ้าที่มีอยู่ในตัวตนออกมา

ในปัจจุบัน ด้วยกฎเกณฑ์ต่างๆของสังคม จึงทำให้บุคคลไม่สามารถทำสิ่งต่างๆอย่างที่ต้องการได้ เช่น เมื่อเดินไปตามถนน เกิดความเครียด ต้องการกรีดร้อง หรือตะโกน เพื่อระบายความรู้สึก ก็ไม่สามารถทำได้ เพราะสังคมได้กำหนดไว้ว่า เป็นสิ่งที่ไม่ดีเป็นสิ่งผิดปกติที่คนทั่วไปไม่ทำกัน ดังนั้น การแสดงคอนเสิร์ตจึงเป็นพื้นที่ที่ถูกจัดขึ้นเพื่อให้มนุษย์ได้ระบายอารมณ์และแสดงความบ้าที่แอบซ่อนอยู่ และ เช่น การเดิน การกรีดร้อง

2.แนวคิด Identity – อัตลักษณ์

จากที่ยกตัวอย่าง และบอกความหมายของความเป็น “วัยรุ่น” ในข้างต้น ได้แสดงให้เห็นว่าวัยรุ่นเป็นวัยที่ต้องการแสดงความเป็นเอกลักษณ์ ความเป็นอัตลักษณ์ หรือตัวตนของตนเอง “คอนเสิร์ต” หรือพื้นที่สาธารณะทางการแสดง จึงเป็นทางออกเดียวที่ทำให้วัยรุ่นรู้สึกถึงการปลดปล่อย และหลุดพ้นการควบคุมของสังคม และผู้ใหญ่ ซึ่งการแสดงออกถึงความ เป็นอิสระก็คือ การกรีดร้อง การเดิน การตะโกน การชูมือ การแสดงความเป็นพวกกับนักร้อง ที่ตนชื่นชอบ เป็นต้น

3.แนวคิด Mass Culture – วัฒนธรรมมวลชน

คล้ายกับแนวคิดที่ 2 กล่าวคือ วัฒนธรรมคอนเสิร์ตไม่มีสิ่งที่เรียกว่า “Social Bonds” หรือ “ความเกี่ยวข้อง ความเป็นเครือญาติ” กล่าวคือ ทุกคนที่เข้าไปดูคอนเสิร์ต เป็นการดูแบบต่างคนต่างไป พวกใครพวกมัน ไม่มีการนับญาติ หรือรู้จักกัน ผู้ชมไม่สามารถที่จะระบุ

หรือแสดงความเป็นตัวตนของตัวเองกับใคร จึงต้องแสดงออกกับนักร้อง ซึ่งการแสดงออกกับนักร้อง จึงทำให้ "นักร้อง" หรือ "ผู้ตั้งอารมณ์" มีหน้าที่ที่เรียกว่า "Interpellate" หรือ การที่ "มีอำนาจในการกวัดแกว่งเรียกทางอารมณ์" หรือการสั่งผู้ชมนั่นเอง เช่น การขอ (สั่ง) ให้ชูมือ ขอให้ร้องเพลง ขอให้กรี๊ด ขอให้เดิน

4.แนวคิด Freud – Hysteria

เป็นการแสดงออกทางอารมณ์ที่สุดโต่งไปข้างใดข้างหนึ่ง เช่น โกรธอย่างมาก เศร้าอย่างมาก หรือดีใจอย่างมาก จึงต้องมีการระบายออก ซึ่งในเรื่องของการชมคอนเสิร์ตนี้จะเป็นการสุดโต่งแบบที่เรียกว่า Mass Hysteria นอกจากนี้ หากสังเกตให้ดี การกรี๊ดร้องในคอนเสิร์ตจะเป็นแบบ Contagion คือ เป็นการติดต่อ การถ่ายทอด หรือส่งต่ออารมณ์สุดโต่งจากคนหนึ่งไปยังอีกคนหนึ่ง เมื่อได้ยินคนหนึ่งกรี๊ด ก็เกิดอารมณ์ร่วมอยากกรี๊ดตามเป็นทอดๆ เป็นต้น

5.แนวคิดอธิบายพฤติกรรมกรีดกัน

บ่อยครั้งที่เมื่อมีการจัดคอนเสิร์ตเพลงร็อค สิ่งที่มีมักจะเกิดขึ้นเกือบทุกครั้งคือ "การยกพวกตีกันระหว่างผู้ชมเพศชาย"

เป็นแนวคิดเรื่องเพศ (Gender) ที่ผู้ชายต้องการแสดงความเป็นเพศชาย ความแข็งแรง ในสมัยก่อนพื้นที่แสดงความแข็งแรง คือ งานวัด ซึ่งปัจจุบันอาจเป็นงานที่หาได้ยาก คอนเสิร์ตจึงเป็นพื้นที่ที่ถูกนำมาใช้เพื่อแสดงความเป็นเพศชายในปัจจุบัน

Real Concert : TV Concert

ปัจจุบันการชมคอนเสิร์ตได้รับการเผยแพร่ 2 ทางด้วยกัน คือ การชมการแสดงสดจาก HALL และการชมการแสดงจากโทรทัศน์

● การชมการแสดงสดจาก HALL

การชมการแสดงสดจาก HALL คือการชมการแสดง ณ เวลา และสถานที่ที่จัดคอนเสิร์ตขึ้นจริงๆ เช่น Impact Arena เมืองทองธานี , MCC HALL , Indoor Stadium หัวหมาก , โรงละครกรุงเทพ , MBK HALL

ซึ่งผู้ที่เข้าชมการแสดงคอนเสิร์ตสดๆจะเป็นผู้รับสารโดยตรง (Direct) เป็น Master ที่สามารถเลือกมุมของคอนเสิร์ตได้เองว่า ต้องการดูสิ่งใด นักร้อง , นักดนตรี หรือ แดนเซอร์ นอกจากนี้ผู้ชมในคอนเสิร์ตยังสามารถรับรู้ได้ถึง การถ่ายทอดอารมณ์สดๆของนักร้อง และบรรยากาศของคอนเสิร์ตได้เป็นอย่างดี เพราะมีไฟ แสงสี เทคนิคต่างๆมาประกอบเพื่อสร้าง

สีสันให้กับคอนเสิร์ตมากขึ้น ผู้ชมสามารถมีอารมณ์ร่วม ยิ้ม หัวเราะ ร้องให้ เต็ม สนุกไปกับ
นักร้องได้

- การชมการแสดงจากโทรทัศน์

การชมการแสดงจากโทรทัศน์นั้นผู้ชมจะเป็น Receiver ที่กล้องจะทำหน้าที่เป็นตัวเลือก
ภาพ และถ่ายทอดอารมณ์มาสู่ผู้ชมที่อยู่ทางบ้าน ซึ่งจะเสียเปรียบผู้ชมใน HALL ตรงที่จะไม่มี
อารมณ์ร่วมตลอดการแสดง เพราะถูกขัดจังหวะ ด้วยโฆษณา และยังถูกตัดต่อบางช่วงบาง
ตอนของคอนเสิร์ตออกไปอีก ยกตัวอย่างเช่น คอนเสิร์ตสดใช้เวลาแสดงจริง 3 ชั่วโมง แต่เมื่อ
แพร่ภาพทางโทรทัศน์อาจจะถูกตัดออกเพื่อให้พอดีกับเวลาทางสถานี ซึ่งอาจจะเหลือเพียง
30 – 90 นาทีเท่านั้น

นอกจากนี้ หากมองในเชิงพิธีกรรมแล้ว ผู้ชมทางโทรทัศน์ยังเสียเปรียบผู้ชมคอนเสิร์ต
สดในแง่ของการเข้าร่วมพิธีกรรมช่วงแรกอีกด้วย ซึ่งพิธีกรรมช่วงแรกนี้ได้แก่ การจองตัว การ
ซื้อตัว การเดินเข้าคอนเสิร์ตเมื่อประตูเริ่มเปิด การได้พูดคุยกับเพื่อนก่อนคอนเสิร์ตเริ่ม หรือ
แม้แต่ การยืนสรรเสริญพระบารมีก่อนการเริ่มต้นคอนเสิร์ต เป็นต้น ซึ่งสิ่งเหล่านี้แม้จะไม่ใช่ว่า
เป็นสิ่งสำคัญที่ทำให้บรรยากาศของการชมคอนเสิร์ตลดลง แต่ก็สามารถช่วยให้การชมคอนเสิร์ตที่
กำลังจะเกิดขึ้นมีคุณค่าและความน่าสนใจเพิ่มขึ้นได้เช่นกัน

ชำนาญกานท์หอสมุด